

UNICEF Sverige

Metodbilaga

Kommunrapport 2026 – en jämförelse av kommuners
ekonomiska investeringar i barn

Denna metodbilaga beskriver hur indexet i Unicef Sveriges kommunrapport 2026 har konstruerats. Syftet är att ge en transparent och begriplig redogörelse för de metodval som ligger till grund för resultaten. Indexet används för att jämföra kommuners ekonomiska investeringar i barns rättigheter.

Konstruktionen av indexet bygger på flera steg: urval av indikatorer, bearbetning av data, sammanställning av index samt test av metodens tillförlitlighet. Dessa steg presenteras i tur och ordning i denna bilaga. Ambitionen är att redovisa metoden på ett sätt som är tillgängligt för läsare med intresse för statistik och metod.

Teoretisk utgångspunkt och metod för indexutveckling

Ett index kan beskrivas som en kumulativ mätning av flera indikatorer som tillsammans avser att fånga ett övergripande fenomen. I detta fall används indexet för att ge en samlad bild av kommuners investeringar i barns rättigheter. Värdet på indexet, baserat på variablernas individuella värden, ger en indikation på hur kommunerna förhåller sig till varandra inom det område som mäts.

Vid konstruktion av ett index ingår ett antal grundläggande steg. Dessa omfattar urval av indikatorer, analys av indikatorernas empiriska förhållanden, omvandling av data samt sammanvägning till ett index. Indikatorerna bör vara relevanta, tillförlitliga och representativa för det fenomen som studeras, och de bör tillsammans ge en tillräckligt bred bild av det avsedda området.¹

En viktig aspekt i indexkonstruktion är relationen mellan indikatorerna. Indikatorer kan sägas ha ett bivariat empiriskt förhållande om värdet på en variabel kan användas för att predicera värdet på en annan. Detta innebär att indikatorerna är homogena och mäter samma underliggande fenomen. Samtidigt är det viktigt att korrelationen inte är alltför hög, då detta kan indikera redundans, dvs att flera indikatorer i praktiken mäter samma sak och därmed inte tillför ny information. Dessa överväganden utgör grunden för analys av indexets interna reliabilitet.

Datainsamling och avgränsningar

För konstruktion och applicering av indexet till UNICEF Sveriges kommunrapport 2026 har data inhämtats från databasen Kolada, som utvecklats av Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA). Databasen syftar till att möjliggöra analyser och jämförelser mellan kommuner och regioner genom att tillgängliggöra både offentlig statistik och statistik som kommunerna själva rapporterar in. All data i Kolada är offentligt tillgänglig.

¹ Babbie, 2013, s. 198-213

Analysen avgränsas till data avseende år 2024. Data från år 2025 har exkluderats då det vid tidpunkten för datainsamlingen inte fanns fullständiga uppgifter för hela året. Då rapportens syfte är att ge en ögonblicksbild av kommuners investeringar i barns rättigheter, och inte att analysera förändringar över tid, har endast ett år inkluderats.

Vidare har utbildningsområdet avgränsats till grundskolan. Denna avgränsning grundas i att grundskolan är obligatorisk i Sverige, till skillnad från gymnasieskolan. Därmed anses grundskolan utgöra en mer direkt indikator på kommuners ansvar för barns rätt till utbildning.

Urval av indikatorer

Urvalet av indikatorer har genomförts i samarbete med Uppsala universitet och studenter vid statistiska institutionen. Urvalsprocessen har skett i flera steg. Inledningsvis identifierades ett antal potentiella indikatorer baserat på offentligt tillgänglig statistik från Kolada samt empiriska samband mellan kommunala verksamheter och barns rättigheter. Fokus låg på att identifiera sektorer där kommunernas arbete har en direkt påverkan på barn, samt indikatorer som speglar dessa sektorers omfattning och kvalitet.

Därefter utvärderades indikatorerna utifrån ett antal kriterier. Dessa inkluderade validitet, tolkningsbarhet, träffsäkerhet, påverkansbarhet samt jämförbarhet mellan kommuner. Det var även centralt att det tydligt framgick vad varje indikator mäter, samt hur höga respektive låga värden ska tolkas i relation till barns rättigheter.

Ytvaliditet och innehållsvaliditet bedömdes genom en systematisk granskning av indikatorernas koppling till centrala aspekter av barns rättigheter. Indikatorer som inte uppfyllde kriterierna eller som uppvisade bristande datakvalitet exkluderades från den fortsatta analysen.

Indikatorer och sektorer

Indexet omfattar fem centrala kommunala verksamhetsområden där barn vistas: *förskola, grundskola, socialtjänst, kultur och fritid*. Dessa sektorer representerar olika dimensioner av kommuners arbete med barns rättigheter.

För varje sektor har ett antal indikatorer valts ut som tillsammans syftar till att ge en bred och nyanserad bild av kommunernas investeringar. Indikatorerna inkluderar bland annat kostnader per barn eller elev, personaltäthet, personalens utbildningsnivå, tillgång till verksamheter samt olika mått på kvalitet och effektivitet.

Genom att kombinera flera indikatorer inom varje sektor skapas en mer robust mätning än om enskilda variabler skulle användas. Detta bidrar till att minska risken för att enskilda avvikelser eller mätfel får ett oproportionerligt stort genomslag i indexet

Förskola	Grundskola	Socialtjänst	Kultur	Fritid
Kostnad förskola, kr/inskrivet barn	Kostnad grundskola F–9, kr/elev	Kostnad öppna insatser barn	Kostnad kulturverksamhet	Kostnad fritidsverksamhet
Barn per barngrupp 1–3 år	Elever per lärare, åk 1–9	Utredningstid barn och unga	Aktivitetstillfällen bibliotek	Antal idrottshallar
Barn per barngrupp 4–5 år	Andel behöriga lärare, åk 1–9	Andel handläggare med socionomutbildning	Öppethållande huvudbibliotek, timmar/vecka	Deltagartillfällen i idrottsföreningar
Förskollärartäthet	Årsarbetare i fritidshem med högskoleexamen			
Andel barn 1–5 år inskrivna i förskola	Kostnad elevhälsa, åk 1–9 Kostnad fritidshem, kr/inskrivet barn			

Tabell 1: Indikatorer per sektorsområde

Indikatorernas koppling till barnkonventionen

I valet av indikatorer har en barnrättslig analys genomförts. Genom att koppla indikatorerna till relevanta artiklar i barnkonventionen tydliggörs hur olika verksamhetsområden – såsom förskola, skola, socialtjänst, kultur och fritid – bidrar till barns uppväxtvillkor. Syftet är att synliggöra hur kommunala investeringar och prioriteringar kan förstås i relation till barnkonventionens grundprinciper och övriga rättigheter. Tillsammans med barnsamtal med utvalda barnreferensgrupper har denna analys utgjort grunden för valet av indikatorer.

Förskola

Barnomsorgen i Sverige är ett av kommunernas ansvarsområden, och hemkommunerna är enligt 8 kapitlet 3–7, 12, 16 och 20 §§ Skollagen skyldiga att erbjuda förskola till alla barn vars vårdnadshavare önskar det. För denna sektor har variabler valts ut som delvis mäter tillgången till förskola för barnen i kommunen, men också förutsättningarna som finns på förskolan i form av storlek på barngrupper, kostnaderna för förskolorna i kommunen och mängden utbildad personal.

Följande variabler har valts ut som indikatorer för att mäta kommunernas investeringar inom förskola:

- **Kostnad förskola, kr/ inskrivet barn**

Kostnad förskola, kr/inskrivet barn mäter kommunens bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning, delat med genomsnittligt antal inskrivna barn i förskola. Variabeln syftar till att mäta kostnaderna i perspektiv till antalet inskrivna barn, där större kostnader per barn är en indikation på att det görs större investeringar i barns rättigheter.

- **Barn per barngrupp 1-3 år (småbarnsgrupp) i förskola, lägeskommun, antal**

- **Barn per barngrupp 4-5 år i förskola, lägeskommun, antal**

Indikatorerna anger genomsnittligt antal barn per barngrupp i förskola för åldrarna 1-3 år och 4-5 år. Ett mindre antal barn per barngrupp indikerar högre investeringar, då det är förenat med större utgifter att ha fler mindre barngrupper än färre grupper med fler barn i varje. Två åldersgrupper används istället för en gemensam, för att eventuella skillnader i åldersgrupperna ska kunna urskiljas.

- **Förskollärartäthet, antal barn/lärare med förskollärarlegitimation, lägeskommun**

Förskollärartäthet, antal barn/lärare med förskollärarlegitimation, lägeskommun mäter antal inskrivna barn per lärare med förskollärarlegitimation. Ett mindre antal barn per lärare indikerar större investeringar i kommunen, då detta antyder att mer personal med legitimation anställts. Ett högt värde indikerar att förskolor i kommunen har färre anställda med förskolelärarlegitimation i förhållande till antalet barn. Det kan innebära att förskolorna har färre anställda och/eller har anställda utan sådan legitimation.

• Barn 1-5 år inskrivna i förskola, andel (%)

Barn 1–5 år inskrivna i förskola, andel (%) anger antalet barn 1–5 år som är inskrivna i förskola i kommunen, i såväl privat som kommunal regi, dividerat med antalet barn 1-5 år som är folkbokförda i kommunen. Indikatorn tar inte hänsyn till var ett barn som är inskriven i förskola i kommunen är folkbokförd, vilket innebär att det kan finnas fler platser på förskolor i en kommun än vad det finns folkbokförda barn. Därav bör indikatorn inte tolkas som "andelen barn som bor i kommunen som är inskrivna i förskola" utan snarare "antalet utnyttjade förskoleplatser jämfört med antalet barn i kommunen". Indikatorn syftar därmed till att mäta i vilken utsträckning förskoleplatser finns för barn 1–5 år i kommunen. Här indikerar ett högre värde större investeringar i barnomsorgen, då värden 100 eller över innebär att det finns åtminstone lika mycket förskoleplatser som barn 1–5 år i kommunen.

Dessa indikatorer syftar till att mäta hur väl barns rättigheter reflekteras i kommuners investeringar i förskola. Kommunerna ska enligt artikel 3 barnkonventionen utgå från barnets bästa vid beslutsfattande inom förskoleverksamheten. Detta kan speglas i variablerna som mäter barn per barngrupp, förskollärartäthet och kostnader. Förskolor med större andel behörig personal är exempelvis i linje med barnens bästa men även högre kostnader. Att kostsammare alternativ prioriteras kan därför indikera att beslut tas med barns bästa i beaktning. Utöver detta har varje stat, enligt barnkonventionens fjärde artikel, ett ansvar att nyttja sina resurser till fullo för att uppfylla barns rättigheter. Detta kan kopplas till alla indikatorer som valts ut för förskolesektorn, då de alla behandlar kommunens resursfördelning avseende förskola.

Artikel 6 i barnkonventionen styrker barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Förskolan ska enligt Skolverket erbjuda en stimulerande och utvecklande miljö för barn, och följer skollagen och förskolans läroplan. Därmed knyter indikatorerna avseende barns tillgång till förskola an till artikel 6, då förskolan ger barn möjlighet till utveckling och lärande samtidigt som den skapar trygghet för både barn och vårdnadshavare (Skolverket, n.d.). Indikatorerna är även kopplade till artiklarna 28, 29 och 31 i barnkonventionen som styrker barns rätt till utbildning, lek och skolans skyldighet att hjälpa barnet utvecklas. Då förskolan ger utrymme för detta utgör barnens tillgång till förskola till viss del även barnens tillgång till lek, lärande och utveckling. Sammantaget är indikatorerna relevanta för att mäta kommuners investeringar i barns rättigheter.

Grundskola

Staten beslutar kring lagar, förordningar och läroplaner avseende utbildning, som kommuner och enskilda huvudmän ska genomföra i skolorna (Skolverket, 2025a). Grundskolan är en av de platser där kommunen möter barnen och kommunens investeringar direkt påverkar barns tillvaro. Därför har indikatorer inkluderats för att mäta investeringar för grundskolan, förskoleklass till årskurs 9. Variablerna behandlar de områden där kommunen kan påverka barns förutsättningar i skolan och rätt till utbildning.

Följande variabler har valts ut som indikatorer för att mäta kommunernas investeringar inom grundskola:

- **Kostnad grundskola F-9, hemkommun, kr/elev**

Kostnad grundskola F-9, hemkommun, kr/elev beräknas som bruttokostnad för grundskola F-9 samt kostnader för skolskjuts, minus eventuella interna intäkter och försäljning av verksamhet till andra kommuner. Detta divideras sedan med medelvärdet för antalet elever folkbokförda i kommunen. Indikatorn syftar till att reflektera kommuners investeringar i grundskolan, och reflektera eventuella skillnader mellan kommuner. En hög kostnad per elev indikerar här högre investeringar i barns rättigheter. Kommunen är skyldig att erbjuda skolskjuts till elever i grundskolan vars förutsättningar kräver det (Skolverket, 2025b), därav är den kostnaden inkluderad i måttet.

- **Elever/lärare (heltidstjänst) i grundskola åk 1-9, lägeskommun, antal**

Elever/lärare (heltidstjänst) i grundskola åk 1-9, lägeskommun, antal mäter hur många lärare en kommun har i förhållande till antalet elever i genomsnitt. Lägre antal elever per lärare indikerar större investeringar för barns rättigheter, då detta indikerar en högre kostnad och bättre förutsättningar för barn. Denna indikator inkluderar inte förskollärare, fritidspedagoger eller fritidsledare. Indikatorn inkluderar inte heller elever och lärare vid internationella skolor.

- **Lärare (heltidstjänster) med lärarlegitimation och behörighet i grundskola åk 1-9, lägeskommun, andel (%)**

Lärare (heltidstjänster) med lärarlegitimation och behörighet i grundskola åk 1-9, lägeskommun, andel (%) mäter andelen lärare i kommunen som har lärarlegitimation och är behörig att undervisa i de ämnen och den årskurs de undervisar i. En högre andel lärare som är behöriga indikerar högre investeringar, då kommunen anställt en större andel behöriga lärare kontra annan personal. Variabeln avser grundskola årskurs 1-9, och inkluderar inte elevassistenter eller timvikarier.

- **Årsarbetare i fritidshem med pedagogisk högskoleexamen, lägeskommun, andel (%)**

Årsarbetare i fritidshem med pedagogisk högskoleexamen, lägeskommun, andel (%) mäter andelen anställda som arbetar med barn i fritidshem som har en pedagogisk examen. En pedagogisk examen inkluderar högskoleutbildning till förskollärare, fritidspedagog eller lärare. En högre andel personal med pedagogisk examen indikerar högre investeringar, då utbildad personal kan vara förenat med högre kostnad.

- **Kostnad elevhälsa i kommunal grundskola åk 1-9, kr/elev**

Kostnad elevhälsa i kommunal grundskola åk 1-9, kr/elev och Kostnad fritidshem, kr/inskrivet barn syftar till att mäta de kostnader som kommuner har för övriga tjänster de är skyldiga att erbjuda i samband med utbildning. Kostnaden för elevhälsa utgörs av kostnader för skolsköterska, skolläkare, skolpsykolog samt skolkurator inklusive köpta tjänster från exempelvis region. Kostnaden för elevhälsan syftar till att estimerar resurserna nedlagda på elevhälsan i kommunen, i form av personalkostnader, där ett högre värde per barn indikerar större investeringar.

- **Kostnad fritidshem, kr/inskrivet barn**

Kostnaden för fritidshem beräknas som bruttokostnaden för fritidshem i kommunen minus interna intäkter och försäljning till kommuner och regioner, dividerat på antalet barn 6-12 år inskrivna i fritidshem. Det estimerar resurserna lagda på fritidshem med hänsyn till antalet barn som är inskrivna i fritidshem i kommunen. Detta för att eventuella skillnader i behov av fritidshem inte ska kunna snedvrída resultatet.

Indikatorerna är kopplade till den grundläggande artikel 2 i barnkonventionen, som styrker barns lika värde och lika rätt till utbildning. I enlighet med artikel 3 ska alla beslut som påverkar barn inom skolväsendet tas med barnets bästa i huvudfokus. Detta reflekteras i indikatorerna när beslut fattas som innebär bättre förutsättningar för barn, även när de är kostsammare. Exempelvis fler behöriga lärare, eller högre kostnader per elev för elevhälsan. Artikel 4 framhäver statens ansvar för att nyttja sina resurser till fullo för att uppfylla barns rättigheter. Detta reflekteras vidare i alla indikatorer, då de på ett eller annat sätt visar hur kommunen investerar i områden där barns rättigheter förverkligas. Indikatorerna kan här användas av kommunen för att identifiera brister, eller väcka frågor kring huruvida resursutnyttjandet är optimalt.

Vidare i artiklarna 6 och 28 framhävs barns rätt till liv och utveckling respektive utbildning, och att grundskolan ska vara obligatorisk, kostnadsfri och tillgänglig för alla. En central del av detta, vilket även hänger ihop med artikel 2, är ansvaret för att göra skolan tillgänglig för alla barn. Här ingår indikatorn för kostnader för grundskolan då denna inkluderar skolskjuts, vilket hjälper elever under vissa förutsättningar, beroende på avstånd, trafikförhållanden och elevens behov ta sig till och från skola.

Socialtjänst

Enligt 4 kap. 1§ socialtjänstlagen (2025:400), förkortad SoL, är en kommun ansvarig för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får de insatser de behöver. För att kunna mäta hur kommuner investerar i barns rättigheter inom socialtjänstområdet har följande tre variabler valts ut:

• **Kostnad öppna insatser barn och unga, kr/invånare**

Kostnad öppna insatser barn och unga, kr/invånare avser bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och regioner för öppna insatser barn och unga, dividerat med totalt antal invånare. Öppna insatser avser individuellt behovsprövad öppen vård samt övriga insatser för barn och unga. Detta avser såväl kommunal som privat regi. Indikatorn ger uttryck för hur mycket kapital kommunerna lägger på insatser för barn och unga, där högre kostnader innebär en större investering i barns rättigheter. Däremot behöver inte större ekonomiskt kapital kausalt resultera i att insatser för barn och unga har högre kvalitet, men då indexet syftar till att mäta kommuners investeringar i barns rättigheter är kostnaderna för öppna insatser för barn och unga en aktuell indikator.

• **Utredningstid i antal dagar från påbörjad utredning till avslutad utredning inom barn och ungdom 0–20 år, medelvärde**

Utredningstid i antal dagar från påbörjad utredning till avslutad utredning inom barn och ungdom 0–20 år, medelvärde mäts i genomsnittligt antal dagar från påbörjad utredning av socialtjänsten till dess att den avslutats för barn och ungdomar 0–20 år. Detta mått innefattar inte utredningar för ekonomiskt bistånd, familjerätt eller faderskapsutredningar. Mätningen har gjorts genom en egen undersökning av kommunen, därav är det ett antal kommuner som inte har delgett sina mått. Denna indikator ger ett mått på hur effektivt socialtjänsten i kommunen i genomsnitt kan utreda ärenden som berör barn. Det är inte en indikator som direkt behandlar en investering för kommunen. Däremot, om utredningstiden är väldigt lång i en kommun kan det vara ett tecken på att kommunen inte har tillräckliga resurser för att på ett effektivt sätt utreda ärenden som rör barn. Utredningstid i genomsnittligt antal dagar är därmed en indirekt indikator på kommunens investeringar i barns rättigheter. Ett lågt genomsnittligt antal utredningsdagar är positivt, då en lång utredningstid innebär att processen tills att barnet fått rätt insatser har tagit lång tid.

• **Handläggare med socionomutbildning och minst ett års erfarenhet av barnutredningar, andel (%)**

Den sista indikatorn inom socialtjänst är Handläggare med socionomutbildning och minst ett års erfarenhet av barnutredningar, andel (%). Där avses handläggare som anställd personal som svarar för utredningar, planering och uppföljning av beslutade insatser enligt beskrivning i 3kap 3a§ SoL. Som handläggare räknas även personal som svarar för arbete med förhandsbedömningar inom ramen för en mottagningsfunktion, men ej enhetschefer eller motsvarande med verksamhets-, personal- eller budgetansvar. Denna variabel berör inte heller en direkt kommunal investering mätt i kapital, men däremot hur socialtjänsten i kommunen investerar i att ha behörig personal för barnutredningar. Enligt kap 5 3§ SoL ska personal som utför uppgifter inom socialtjänsten ha lämplig utbildning och erfarenhet. En högre andel handläggare med socionomutbildning och minst ett års erfarenhet av

barnutredningar är därmed positivt, och indikerar en större kommunal investering i barns rättigheter.

Artikel 19 i barnkonventionen säger att barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande inklusive sexuella övergrepp. Staten ska vidta skyddsåtgärder som innefattar upprättande av sociala program för rapportering, behandling och uppföljning av fall där barn far illa. Kommunerna ska genom socialtjänsten se till att denna rättighet för barn upprätthålls. Även artikel 20 i barnkonventionen, att barn som av olika anledningar inte kan bo kvar i sin hemmiljö har rätt till skydd och stöd från staten samt rätt till ett alternativt hem, är även uppgifter som socialtjänsten i en kommun ansvarar för. Utöver artiklarna 19 och 20 i barnkonventionen är även barnkonventionens grundprinciper av vikt inom socialtjänsten. Socialtjänsten måste arbeta likvärdigt och rättssäkert med alla barn och familjer där bedömningar och insatser inte får påverkas av faktorer som etnicitet, socioekonomisk status, sexuell läggning eller funktionsnedsättning i enlighet med artikel 2 i barnkonventionen. Socialtjänsten är skyldig att göra en individuell bedömning om vad som är barnets bästa i enlighet med artikel 3 i barnkonventionen, där barnets bästa styr vilken insats som behöver vidtas. Vidare har socialtjänsten ett ansvar att ge barn det stöd som behövs för en trygg utveckling, då artikel 6 i barnkonventionen anger barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Till sist enligt artikel 12 i barnkonventionen har barn rätt att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem och få sina åsikter beaktade i förhållande till ålder och mognad. Där måste socialtjänsten beakta barnets åsikter och väga in det i bedömningen av barnets bästa.

Kultur

Kulturverksamhet är en frivillig verksamhet för kommuner att bedriva. Däremot står det angivet i Bibliotekslagen 6§ att varje kommun ska ha folkbibliotek, som ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov. Bibliotek ska enligt 2§ Bibliotekslagen främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Fortsatt i 8§ Bibliotekslagen ska folkbiblioteken ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera deras läsning. Trots att kulturverksamhet i stort är en frivillig kommunal uppgift har kommunerna utifrån barnkonventionen ett ansvar att säkerställa att den kultur som erbjuds barn är tillgänglig, likvärdig och främjar deras rättigheter. Enligt den fjärde artikeln i barnkonventionen har staten skyldighet att nyttja sina resurser till fullo för att uppfylla barns rättigheter. Vidare i artikel 31 i barnkonventionen understryks barns rätt till lek, vila, fritid och delaktighet i det kulturella och konstnärliga livet. Staten ska därför både respektera och aktivt främja barns deltagande i kultur, vilket kommuner utför på lokal nivå. I barnkonventionens grundprinciper åläggs kommunerna att utforma kulturverksamheten så att alla barn, oavsett bakgrund, ges lika möjligheter att delta och att verksamheten bidrar till barns kreativa, sociala och kulturella utveckling. Därav är kulturverksamheten central för att förverkliga barns rättigheter på kommunal nivå. Detta kan mätas med indikatorer som visar hur kommunerna erbjuder kultur till barn och stödjer arenor som möjliggör barns kulturutövande såsom föreningsliv, bibliotek, ungdomshus och kulturskola. De variabler som valts ut för att mäta kommuners investeringar i barns rättigheter är följande:

• **Kostnad kulturverksamhet, kr/invånare**

Kostnad kulturverksamhet, kr/invånare avser bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och regioner inom kulturområdet. Kulturverksamhet avser stöd till studieorganisationer, allmän kulturverksamhet, bibliotek samt musik- och kulturskola i både privat och kommunal regi. En högre kostnad tyder på en högre investering i kulturverksamhet.

• **Aktivitetstillfällen för barn och unga i kommunala bibliotek, antal/1000 invånare 0-18år**

Indikatorn Aktivitetstillfällen för barn och unga i kommunala bibliotek, antal/1000 invånare 0-18 år anger antalet aktiviteter för barn och unga dividerat med antal 1000 invånare 0-18 år i kommunen. Det avser endast folkbibliotek, inte skolbibliotek, och därmed har de kommuner som samredovisat skolbibliotek med folkbibliotek exkluderats. Fler aktivitetstillfällen för barn och unga i kommunala bibliotek avser en större investering i att uppfylla barns rätt till kultur.

• **Öppethållande av huvudbibliotek (eller enskilda bibliotek) med längst öppettid, timmar/vecka**

Den tredje indikatorn Öppethållande av huvudbibliotek (eller enskilda bibliotek) med längst öppettid, timmar/vecka mäter antal timmar per vecka som kommunens huvudbibliotek eller enskilda bibliotek med längst öppettid per vecka har öppet. Det avser en genomsnittsvecka under vintertid där mer öppet och timmar med reducerad service är inkluderat. Det avser endast folkbibliotek, kommuner som har samredovisat folkbibliotek

och skolbibliotek är därmed inte inkluderade. Längre öppettider beaktas som en större investering då det går åt resurser att hålla bibliotek öppna.

Fritid

Även om kommuner inte enligt lag är skyldig att bedriva fritidsverksamhet i kommunen, är det en av arenorna där den har kontakt med barn. Att kommunen skapar förutsättningar för barn att kostnadsfritt delta i fritidsaktiviteter möjliggör sysselsättning för barn utanför skoltid, oberoende av ekonomiska förutsättningar. Detta gör kommunen genom allmän fritidsverksamhet, idrotts- och fritidsanläggningar samt fritidsgårdar. Kommunens investeringar i fritidsverksamheten syns även genom finansierade deltagartillfällen i idrottsföreningar och hur många idrottshallar som finns för att bedriva fritidsverksamhet. Indikatorer för att mäta kommuners investeringar för att upprätthålla barns rättigheter avseende fritidssektorn är därmed:

- **Kostnad fritidsverksamhet, kr/inv**

Kostnad fritidsverksamhet, kr/inv avser årets bruttokostnad för fritidsverksamhet minus interna intäkter samt försäljning till andra kommuner och regioner, dividerat med antalet invånare i kommunen. Mätningen avser allmän fritidsverksamhet, idrotts- och fritidsanläggningar samt fritidsgårdar, där högre kostnader indikerar större investeringar. Indikatorn är fördelad över befolkningsstorlek för att sättas i perspektiv till befolkningsmängden i kommunen.

- **Idrottshallar, antal/1000 inv 7-20 år**

Idrottshallar, antal/1000 inv 7-20 år mäter antalet idrottshallar i kommunen dividerat med tusentalet folkbokförda i kommunen som är 7-20 år. Samtliga storlekar på idrottshallar är inkluderade i måttet. Indikatorn mäter möjligheterna som kommunen skapat i form av ytor att utöva fritidsaktiviteter, där ett högre antal idrottshallar indikerar större investeringar.

- **Deltagartillfällen i idrottsföreningar, antal/inv 7-20 år**

Deltagartillfällen i idrottsföreningar, antal/inv 7-20 år beräknas som antalet deltagare vid ledarledda sammankomster som genomförts vid deltagartillfällen i LOK-stödsberättigade idrottsföreningar, dividerat på antalet barn och unga i kommunen i åldrarna 7-20 år. LOK-stöd är ett statligt lokalt aktivitetsstöd som kan ges till idrottsföreningar genom Riksidrottsförbundet, som syftar till att stödja föreningsverksamhet för unga. Antalet deltagartillfällen påverkas, förutom av mängden LOK-stöd, även av kommunens arbete med och satsningar på föreningsdriven barn- och ungdomsidrott. Ett större antal deltagartillfällen indikerar här därmed högre investeringar i barns rättigheter (Riksidrottsförbundet, 2025).

Barnkonventionens artikel 6 uttrycker att barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling. Rörelse och aktivitet är viktigt för barns fysiska och psykiska utveckling. När en kommun väljer att investera i fritidsverksamhet innebär detta vidare att kommunens investeringar skapar möjligheter för barn att utvecklas. Detta görs både genom utgifter för föreningsliv och fritidsgårdar i kommunen samt genom att investera i utrymmen för att bedriva fritidsverksamhet.

Artikel 31 i barnkonventionen styrker barns rätt till lek, vila och fritid. Denna artikel har stark koppling till de utvalda indikatorerna, och detta är något som kommunens investeringar i fritidsverksamhet har stor påverkan på. När kommuner investerar i fritidsverksamheten bidrar det till utökade möjligheter för barn att fritt kunna delta i fritidsverksamhet och rekreationsverksamhet oavsett förutsättningar. Kommuner med högre kostnader för fritidsverksamhet främjar därmed barns rätt till lek och fritid, och kommuner med fler idrottshallar skapar fler arenor för barn att utöva den rätten.

Bearbetning av indikatorer

Efter att indikatorerna valts ut bearbetades data för att möjliggöra jämförelser mellan kommuner och mellan indikatorer.

Eftersom indikatorerna mäts i olika enheter och skalor standardiserades de med hjälp av z-standardisering. Detta innebär att varje värde uttrycks i relation till medelvärdet och standardavvikelsen för den aktuella indikatorn. Z-värdet anger därmed hur många standardavvikelser ett värde ligger över eller under medelvärdet, vilket möjliggör jämförelser mellan indikatorer.

För vissa indikatorer innebär ett högre värde en lägre investering i barns rättigheter. För att säkerställa en enhetlig tolkning inverterades dessa indikatorer genom att multiplicera deras z-värden med -1. Efter denna omvandling indikerar högre värden genomgående större investeringar i barns rättigheter.

Extremvärden hanterades genom så kallad Winsorizing, där värden utanför den 2:a respektive 98:e percentilen justerades. Syftet med detta var att minska risken för att enskilda extremvärden får ett oproportionerligt stort genomslag i indexet, samtidigt som den övergripande variationen i datan bevaras.

Deskriptiv statistik och extremvärden

Tabell 2 redovisar medelvärde, median, standardavvikelse, variationsintervall samt antal saknade värden för varje indikator före standardisering. Resultaten visar att indikatorerna varierar både i skala och spridning, eftersom de mäts i olika enheter såsom kronor, andelar och antal. Vissa indikatorer uppvisar stor variation och extremvärden, exempelvis aktivitetstillfällen för barn och unga i kommunala bibliotek samt öppethållande i huvudbibliotek, där fördelningarna är högersnedvridna. Andra indikatorer, såsom andelen barn 1–5 år inskrivna i förskola, visar däremot små skillnader mellan kommunerna. Extremvärden riskerar att få oproportionerligt stor påverkan på indexvärdet.

I den deskriptiva statistiken identifierades även ett troligt mätfel för Karlstads kommun i indikatorn öppethållande i huvudbibliotek, där värdet 268 timmar per vecka överskred den maximalt möjliga öppettiden. Värdet ersattes därför med kommunens uppgift från 2023, 56 timmar per vecka, vilket bedömdes vara mer representativt och minskade risken för att indexet skulle snedvridas.

Tabell 2: Deskriptiv statistik för indikatorerna

Indikator	Medelvärde	Median	SD*	Min	Max	Saknade värden
Aktivitetstillfällen i bibliotek	72.56	45.76	98.37	4.17	1004.95	3
Barn 1–5 år inskrivna i förskola (%)	86.84	87.57	3.90	69.37	100.00	0
Barn per barngrupp 1–3 år	12.07	12.10	1.66	1.00	17.20	7
Barn per barngrupp 4–5 år	16.41	16.50	3.35	3.00	32.50	11
Deltagartillfällen i idrottsföreningar	28.33	28.55	8.65	7.03	60.98	0
Elever/lärare i grundskola	11.35	11.35	1.36	7.24	15.19	0
Förskollärartäthet	11.50	10.70	3.14	6.00	24.50	0
Handläggare med socionomutbildning (%)	82.08	83.33	15.12	25.00	100.00	7
Idrottshallar per 1000 inv 7–20år	1.76	1.41	1.17	0.00	9.35	31
Kostnad elevhälsa, kr/elev	5505	5192	1735	2362	16563	1
Kostnad fritidshem, kr/inskrivet barn	46845	46219	8822	22511	81397	0
Kostnad fritidsverksamhet, kr/inv	2320	2291	781	417	5652	0
Kostnad förskola, kr/inskrivet barn	194431	193512	16149	146665	250699	1
Kostnad grundskola, kr/elev	143539	140419	16443	112868	209219	0
Kostnad kulturverksamhet, kr/inv	1534	1479	448	816	3478	0
Kostnad öppna insatser, kr/inv	761	755	357	0	2556	0
Lärare med lärarlegitimation och behörighet (%)	69.78	70.33	8.07	43.48	91.25	0
Utredningstid (dagar)	99.18	100.00	16.01	22.00	152.00	95
Årsarbetare i fritidshem (%)	35.71	35.65	14.69	0.00	73.00	0
Öppethållande huvudbibliotek (timmar/vecka)	61.86	52.00	27.69	12.00	268.00	9

Not: Tabellen visar deskriptiv statistik före standardisering. Antalet kommuner varierar mellan indikatorer på grund av saknade värden.

*Standardavvikelse

Invertering av indikatorer

De nedan listade indikatorerna behövde inverteras då ett högre värde tyder på en mindre investering i barns rättigheter. Efter inverteringen kommer ett högre värde på indikatorerna i stället innebära en större investering, i linje med övriga indikatorer, vilket möjliggör sammanställningen till ett index.

- *Barn per barngrupp 1-3 år (småbarnsgrupp) i förskola, lägeskommun, antal*
- *Barn per barngrupp 4-5 år i förskola, lägeskommun, antal*
- *Förskollärartäthet, antal barn/lärare med förskollärläggimation, lägeskommun*
- *Elever/lärare (heltidstjänst) i grundskola åk 1-9, lägeskommun, antal*
- *Utredningstid i antal dagar från påbörjad utredning till avslutad utredning inom barn och ungdom 0-20 år, medelvärde*

Konstruktion av index

Efter bearbetningen av indikatorerna sammanställdes indexet i två steg:

1. Först beräknades sektorvisa index genom att ta medelvärdet av de standardiserade indikatorerna inom varje sektor. Dessa sektorindex visar hur kommunens investeringar inom ett specifikt område förhåller sig till andra kommuner.
2. Därefter beräknades ett samlingsindex genom att ta medelvärdet av sektorindexen. Detta ger en övergripande bild av kommunens investeringar i barns rättigheter.

För att göra indexet mer lättolkt skalades värdena genom t-standardisering.

Samlingsindexet transformerades till en skala med medelvärde 50 och värden mellan 0 och 100, medan sektorindexen skalades till en skala mellan 0 och 5 med medelvärde 2,5. Valet av olika skalor syftar till att tydliggöra skillnaden mellan övergripande och sektorspecifika resultat. Efter att standardiseringen hade genomförts valdes standardavvikelse 30 för samlingsindexet och 0.7 för respektive sektorindex.

Det blev därefter möjligt att rangordna kommunernas indexvärden, både inom respektive sektor och genom samlingsindexet. Ett högre indexvärde innebär att kommunen investerar mer i barns rättigheter, i förhållande till de andra kommunerna.

Metodval och robusthetstester

Vid konstruktionen av indexet har ett antal metodval prövats för att säkerställa dess tillförlitlighet och användbarhet.

Intern reliabilitet

För att bedöma indexets interna reliabilitet beräknades Cronbach's alpha samt en principalkomponentanalys (PCA). Cronbach's alpha beräknades iterativt, dvs steg för steg, om och om igen, genom att en indikator i taget exkluderades, vilket möjliggjorde en bedömning av varje indikatorns bidrag till indexets konsistens.

Hantering av bortfall

Två metoder för hantering av saknade värden testades: complete-case analysis och available-case analysis. I båda fallen exkluderades kommuner där andelen saknade värden inom en sektor översteg 50 procent. Vid complete-case analysis exkluderades samtliga kommuner med saknade värden, medan available-case analysis innebar att tillgängliga indikatorer användes för att beräkna sektorindex. Efter jämförelse av resultaten valdes available-case analysis, då denna metod möjliggör inkludering av fler kommuner utan att i betydande grad påverka indexets representativitet.

Viktning av indikatorer

Två modeller för viktning testades. I den första modellen viktades alla sektorer lika, medan den andra modellen innebar att obligatoriska verksamheter viktades högre än frivilliga. Efter analys av skillnader mellan modellerna valdes den oviktade modellen. Denna bedömdes vara mest transparent och ge en tydlig bild av kommunernas investeringar utan att införa normativa antaganden om sektorernas relativa betydelse.

Samband mellan index och bakgrundsvariabler

För att utvärdera indexet analyserades sambandet mellan kommunernas indexvärden och två centrala bakgrundsvariabler: antalet invånare i kommunen samt kommuntyp. Syftet var att undersöka om och i vilken utsträckning variationer i indexvärden kunde förklaras av skillnader i kommunstorlek och strukturella förutsättningar kopplade till olika kommuntyper.

För analysen användes linjär regressionsanalys, vilket möjliggjorde en statistisk prövning av relationen mellan indexvärdena och kommunernas invånarantal respektive kommuntyp. Genom denna metod kunde eventuella samband identifieras och styrkan i dessa samband bedömas.

Tabell 3: Linjär regression av samlingsindex mot antal invånare

Variabel	Koefficient	Std.fel	p-värde
Intercept	50.23	0.56	< 0.001
Antal invånare	-7.35×10^{-6}	3.62×10^{-6}	0.04348**
$R^2 = 0.004$			
Antal observationer = 284			

Tabell 4: Linjär regression av indexvärden mot kommuntyp

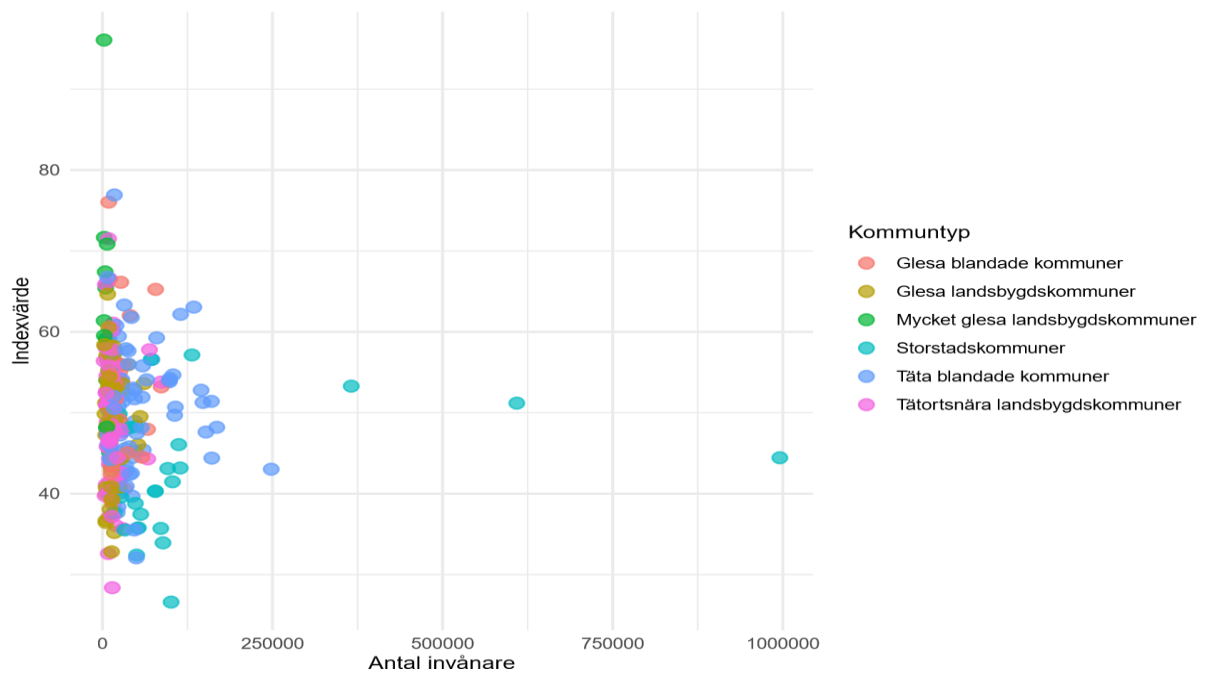
	Koefficient	Std.fel	p-värde
Intercept	50.40	0.81	
Glesa blandade kommuner	0.60	1.76	0.73
Glesa landsbygdskommuner	-0.39	***	0.77
		**	
		***1.31	
Mycket glesa landsbygdskommuner	10.95	3.77	0.004
Storstadskommuner	-7.82	1.73	
Tätortsnära landsbygdskommuner	-0.90	1.22	0.46
Referenskategori: Täta blandade kommuner			
$R^2 = 0.1451$			
Antal observationer = 284			

För att vidare undersöka om skillnaderna mellan medelvärdena inom kommuntyperna är statistiskt signifikanta, utfördes en ANOVA, en statistisk metod som används för att avgöra om det finns signifikanta skillnader mellan medelvärdena för tre eller fler grupper. Resultaten från ANOVA presenteras i Tabell 5. På en 5 procent signifikansnivå kan det fastställas att det är skillnader i medelvärden mellan kommuntyperna.

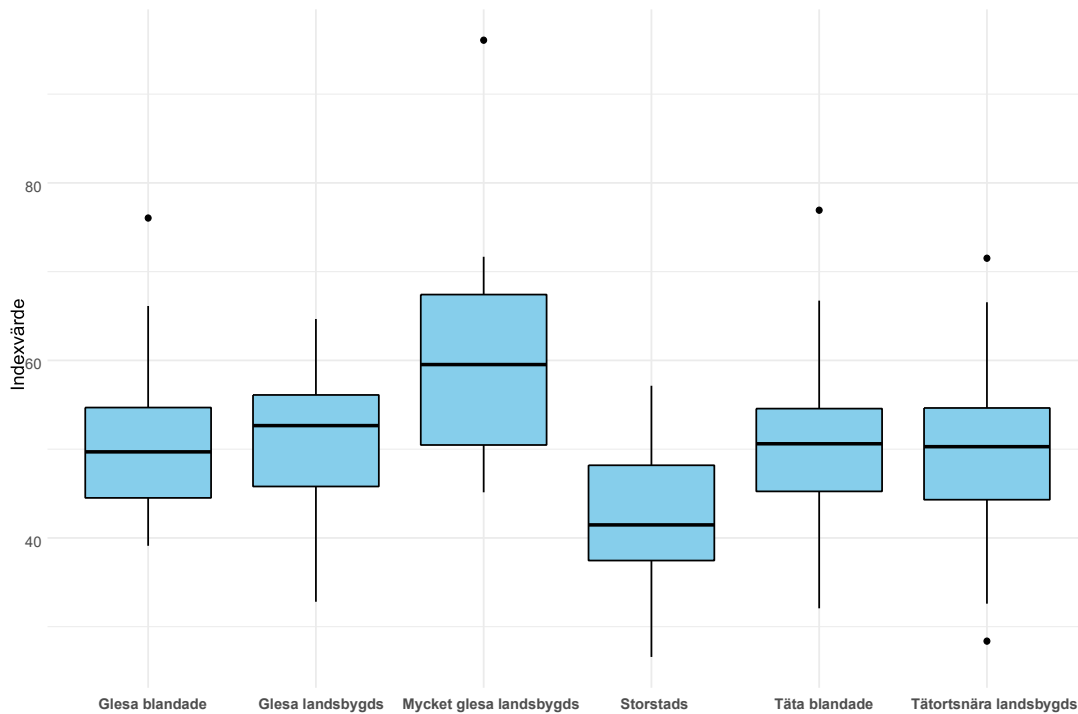
Tabell 5: Robust ANOVA för effekt av kommuntyp

	Df	F-värde
Kommuntyp	5	5.19
$p\text{-värde} < 0.001$		

Utöver dessa analyser visualiserades resultaten med spridningsdiagram och lådagram, vilket möjliggör en mer intuitiv tolkning av sambanden och variationen mellan kommuner.

Figur 1: Fördelning av indexvärden över olika kommuntyper

Figur 2: Samband mellan indexvärde och antal invånare i kommunen, färgkodat efter kommuntyp

Referenser

Babbie, Earl R. (2013). *The practice of social research*. 13. ed., International ed. Belmont, Calif: Wadsworth/Cengage Learning.

Kolada (2025). *Kolada – fri sökning*. Hämtad: 2025-11-10.
<https://www.kolada.se/verktyg/frisokning/>.

Metod och indexering:

Kommuners investeringar i barns rättigheter, Miranda Melkersson Dalen, Emma Hagman, Uppsala universitet, 2025